

MIARKOWAĆ (63) *vb impf*

Oba a oraz o jasne.

inf miarkować (21). ◇ *praes 1 sg* miarkuję (3). ◇ *2 sg* miarkujesz (1). ◇ *3 sg* miarkuje (8). ◇ *1 sg* miarkuję *a.* *3 sg* miarkuje (1). ◇ *1 pl* miarkuj(e)my (1). ◇ *3 pl* miarkują (4). ◇ *praet 3 sg m* miarkował (3). ◇ *3 pl m pers* miarkowali (3). ◇ *fut 1 pl m pers* będziemy miarkować (1). ◇ *3 pl m pers* będą miarkować (1). ◇ *imp 2 sg* miarkuj (3). ◇ *3 pl* niechaj miarkują (1). ◇ *con 3 sg m* by miarkował (1). *f* miarkowałaby (1). *n* by miarkowało (1). ◇ *3 pl m pers* by miarkowali (2). ◇ *impers* miarkowano (1). ◇ *part praes act* miarkując (6).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Obliczać, ustalać dane liczbowe; metari Mącz; intemperare, modificari, modulari, temperare modum Cn (6) : Meteor, Wymierzam/ Pomierzam/ Miarkuję/ Ząkręszam/ Cechuję. *Mącz* 219d.

miarkować co (4): *BielKron* 393; *y* vmacniamy vftáwiáiąc: áby Woiewodowie [...] cénę *y* miáry vktádáli/ poftánawiáli/ miárkowáli [*moderari JanStat* 278]/ *y* czynili wedle ftárádawnégo zwyczáiu. *SarnStat* 285 [*idem*] 930, 956.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *Stolicá Rzymfka* [...] *y* tégo niezániedbála/ áby Wielkiéynocy [...] pod ieden czás ząwždy pámiątká bywála: *y* ná COncilium Nicéńfkiém [...] poftánowili/ áby ząwždy Luna cztérnafta bywála: miárkuiąc z támtégo czáfu/ że dwunaftégo Kwiétniá/ Aequinoctium ząwždy bywác miáło *Oczko* 30.

W charakterystycznych połączeniach: miarkować cenę (2), *miarę* (2), *rzeczy, zapłatę*.

2. Utrzymywać w odpowiednich granicach, nie przekraczać pożądanego stopnia (zwłaszcza łagodząc, uspokajając); definire a. imponere a. statuere modum Cn [kogo (1), co (34)] (35) : *Acz częfto y czás to pięknie miárkuie: Ze co od ludzi ieft nie vlécono/ Bywa zá czáfem częfto vzdrowiono. ZawJeft* 29.

a. O zjawiskach fizycznych (5) : *GrabowSet* V4v; *Wodá* nie wftytkiey wilgotności fwey ná ogień pułzcza: á ogień/ oziębłość wody miárkuie *SkarKazSej* 676b.

miarkować czym (1): máściámi iem pómagaymy/ któreby nie zápałály/ á moc do miękczenia miály: [...] miárkuiąc ie oleykiem fiołkowym/ álbo różánym *Oczko* 17.

miarkować w czym (2): *IA Zgodá/ która fporné Plánety fpráwuie: Ziemię/ wodę/ wiátr/ ogień/ w żywiólách miárkuie. KochZg* A2; *GrabowSet* V4v.

W charakterystycznych połączeniach: ogień miarkować (2), *oziębłość, skłonność, wiatr, wodę, ziemię*.

b. O zjawiskach psychicznych, zwłaszcza uczuciach i popędach, i ich objawach: hamować, powściągać; constituere a. facere modum, modum et ordinem in vita adhibere Cn (22) : *RejWiz* 117; *ktorym fpofohem żywot fwoy/ obyczaie/ myfli/ fłowá/ fpráwy y rozmowy/ káždy iáko pod fznur fpráwowác y miárkowác powinien BibRadz* *4; *BielKron* 45v, 103, 173v; á tákowi [*ludzie*] ani dowćipu ani rozumu fubtełnego niemayá/ *ktoryby ty to poruśzenia miarkowác mogł. KwiatKsiqz* C3v; *GórnDworz* Y8v; *Sámá cnotá/ iáko nieiáki Duch Boży/ miárkowálaiby złe żądze ModrzBaz* 136v; *fłowá fwé ták miárkuie/ Ze w nich płóchość nie pánuie. KochPs* 172; *GrabowSet* K3v; *RybGęśli* D2v.

miarkować czym (5): *RejZwierc* B, 79, 81v; *SiebRozmyśl* B; *wftytki niezgody wálze vćiekác y płowác fię mułzą. gdy ieden każe/ ieden fądzi/ ieden rozumem fwoim y mądrością wftytkich rozumienia miárkuie. SkarKazSej* 672b.

miarkować na czym (2): *RejZwierc* 179v; Kto śwę chćiwość ná tym co dofyć miárkuie/ Tego áni burzliwe morze fráfuie/ Ani ciężki grad/ áni złe vrodzaię *KochPieś* 18.

miarkować w kim [*w sobie*] (6): *RejWiz* 141; Gdy iuż wiemy iáko szkodliwy iest gniew/ tedy fie trzebá stárác iáko á czym gi w łobie miarkowác mamy. *RejZwierc* B [*idem*] 79, 81v, 145; *PapriPan* Z2.

W charakterystycznych połączeniach: miarkować affekt, chćiwość, chęć, furię, męstwo, myśli, niecnoty, obyczaje, popędliwość, poruszenie, przyrodzenie, rozkosz, rozmowę, rozumienie, słowa (2), *sprawy, żądność (żądze)* (2), *żywot*.

Szeregi: »miarkować i skromić« (1): y iáko małz ná wżem miarkowác y škromić wżytki áffekty fwoie y przyrodzenia śwego. *RejZwierc* 179v.

»ugadzac i miarkowác« (1): Przetoż Páweł ták oboý narod [*Żydów i pogan*] vgadza y miárkuie *WujNT* 521.

c. *O zjawiskach życia społecznego: ograniczac, zapobiegac nadużyciom; moderari* *JanStat* (7) : Przeto Krákowiánie tákowe práwo o Gieradzcie [...] chęćciá miarkowáli/ chęćciá ábrogowáli *GroicPorz* gg2v; *SarnStat* 313; Ták y w Rzeczypołp: gdy ieden nie rządzi/ á różności ludzkich nie miárkuie/ wżytko fię krolestwo niezgodá obala. *SkarKazSej* 676b.

miarkować czym (3): Y tákże złe przykłády álbo występki máiá miarkowác/ álbo odpędzac/ álbo poprówowác karániem *SarnStat* 311; Polšká Monárchiá naprzod kápłani Boży miarkowáli práwem Bożym. *SkarKazSej* 692a *marg*, 692a.

W charakterystycznych połączeniach: monarchijá miarkowác, prawo, przykład, rady, różność, rzeczy, występke; miarkowác karanim, prawem (2).

Szereg: »miarkowác a hamowác« (1): Kto chce obáczyć wielkie á nieznośne okrucieńtwa tych ktorzyby thákowe rzeczy łami powinni miarkowác á hámowác *BielKron* 173.

3. *Oceniac; metiri* *Modrz* [*co*] (6) :

miarkowác z czego [= *według czego*] (1): [*Pana obrazili*] Szemrząc przeciwo iemu/ y z śwéy nikczemności Miárkuie iego siłę/ y iego możności. *KochPs* 117.

miarkowác z czego [= *czym*] (1): Kto vmie s cnoty fwoiey ich rzeczy miarkowác/ Može swoim rozumem ich głupłtvo hámowác *BielKom* F5.

miarkowác czym [= *za pomocą czego*] (1): Zádawa nam to X.K. iż my rzeczy zbáwienne/ nie wiára/ áni rozumem poymuiemy/ ále grubymi śmyłly miárkuiey *NiemObr* 91.

miarkowác czym [= *według czego*] (1): Nienawiśni záprawdě to łá ludzie/ ktorzi áni sštrony rozumu/ áni z štrony náuki/ y do tego špošobności/ namniey gotowości w łobie niemáia/ á przedsię nieiáká zášlepioná byštrošćia ná vrzędý czyháia: ktore oni zacnemi tytułmi/ wielkimi dochodámi/ y inšzemi zacnościámi v siebie miárkuia *ModrzBaz* 45v.

Zwrot: »sam z siebie [= *według siebie*] *miarkowác«* (1): Bo ludzie ty rzeczy/ ktore śyřzâ/ łami z siebie miárkuia: co fię im zda iřz by to łami vczynić mogli/ temu radzi wierzą *SkarŻyw* 28.

a. *Wysoko cenić* (1) : *Pompy mârne tytuły nic im nie śmákuiâ/ Pomierny á wolny štan ten łobie miárkuia. RejWiz* 76v.

4. *Domyšlac się, wnioskowác, rozumieć; zwracac uwage; cognoscere, sentire* *Calag* (7) : *RejZwierc* 101; *Mercken*. Miárkowác. Poczuc et obáczyć. *Sentire, cognoscere. Calag* 348b.

miarkować co (4): *GroicPorz* r3v; *SienLek* V4; *ArtKanc* E4v; kto nád Cápiftraná z fámiliieý Fráncifzká S. lepzy? kto ftátecznieyzy? kto rzeczy lepiéy miarkował? *OrzJan* 120.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: że (1), zaimek względny (1)] (2): A ták bacząc iáwnie tákowé rzeczy w łobie człówek/ miarkować może/ ktoré w nim śilné álbo mdlé fą *SienLek* Vuu4; *ActReg* 101.

5. *Kierować ku czemuś, kształtować świadomie i celowo, urządzać, organizować; frenare, gubernare* *Cn* [co] (7) : ci niechay tak o naukach iáko woiowániu pieczę maią/ y vmysł fwoy niechay ták miarkuią/ iżeby prawdziwie wftytki rzeczy poftanowiác *KwiatKsiąż* M; *RejZwierc* [28³]v; wiedz co fię w cię wleie/ Wedle tegóz fwé fprawy miarkuy/ y nádzieie. *KochFr* 120; Więc znáiac łáfkę páńfką/ pięknie to miarkuielz/ Iákobyś był namnieyzym/ łobie poftępuielz. *GosłCast* 18; *CzahTr* C4.

miarkować czym (1): *CzechRozm* 34v cf »miarkować i rządzić«.

Szeregi: »miarkować i rządzić« (1): Gdyż też y ten Iezus Chrifthus człówek/ dány nam ielt zá Bogá/ [...] áby fłowem fwym mocnym wftytko miarkował/ y rządził *CzechRozm* 34v.

»miarkować i stanowić« (1): ále dáleko trzebá latać z rozmyfłem fwoim przeftzegáiac rzeczy przyfzlych/ y theráznieyzych/ iáko ie y miarkować y ftánowić *RejZwierc* 41.

6. *Śpiewać lub czytać rytmicznie, harmonijnie; modulari* *Mącz*, *Cn* (2) : *Modulari voces*, *Miarkować/ vmiarkować/ podać głófy*. *Mącz* 227d, 227d.

Synonimy: 1. pomierzać, wymierzać; 2. hamować, krocic, powściagać, skromić, uskramiać, wściagać; 5. rządzić, stanowić.

Formacje współrdzenne: miarkować się, pomiarkować, pomiarkować się, rozmiarkować, rozmiarkować się, umiarkować, umiarkować się, zmiarkować.

Cf **MIARKOWANIE, MIARKOWANY**